

спостерігаємо й у сучасній українській мові.)

**Висновки.** Отже, звертання є цікавим мовним явищем, тісно пов'язаним із позалінгвістичною дійсністю. Цей зв'язок у сучасній німецькій мові, зокрема, обумовив спрощення парадигми форм звертання й обмеження вживання певних форм.

**Перспективи подальших розвідок.** Оскільки звертання є феноменом динамічним, на нашу думку, перспективним є подальше дослідження цієї динаміки, а також вивчення специфіки вживання звертання в різних типах дискурсу.

#### **Література**

1. Беженару Л. Обращения во французском языке / Л. Беженару // *Științe, limbaj, comunicare*. – 2014. – С. 49 – 55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2014/941-1404301184.pdf>.

2. Корнійко І. В. Звертання як динамічний засіб вираження зверненості мовлення (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. В. Корнійко; Київський державний лінгвістичний університет. – К., 2000. – 16 с.

3. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Рус. яз., 2002. – 216 с.

4. Формановская Н. И. Речевой этикет. Русско-немецкие соответствия : справочник / Н. И. Формановская, Х. Р. Соколова. – М. : Высш. шк., 1989. – 96 с.

5. Формановская Н. И. Речевой этикет. Русско-немецкие соответствия : справочник / Н. И. Формановская, Х. Р. Соколова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1992. – 95 с.

6. Dürrenmatt F. Der Richter und sein Henker. Der Verdacht / F. Dürrenmatt. – Wien : Wiener Verlag, 1953. – 333 S.

7. Remarque E. M. Der Weg zurück / E. M. Remarque [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mreadz.com/new/index.php?id=8971>.

8. [http://bananan.org/d/die\\_arzte/manner\\_sind\\_schweine](http://bananan.org/d/die_arzte/manner_sind_schweine).

9. <http://startdeutsch.ru/poleznoe/razgovornik/249-obrashchenie-v-nemetskom-yazyke>.

#### **Ледняк Ю.**

*– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри російської мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету*

#### **Ледняк Г.**

*– старший викладач кафедри іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету*

**УДК 821.111.2Каш.08**

### **СВОЄРІДНІСТЬ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПОВІДАННЯ**

#### **М. Л. КАШНІЦ «ОДНОГО РАЗУ ОПІВДНІ, В СЕРЕДИНІ ЧЕРВНЯ»**

*Статтю присвячено аналізу засобів вираження часових відношень в оповіданні «Одного разу опівдні, в середині червня» відомої німецької письменниці М. Л. Кашніц. Розглянуто всі граматичні, лексичні та лексико-граматичні засоби вираження темпоральності, представлені в даному творі.*

Показано, як обрані засоби пов'язані з особливостями сприйняття часу розповідачем та автором.

**Ключові слова:** час, категорія темпоральності, засоби вираження темпоральності, темпоральна організація оповідання.

**Ледняк Ю.**

– кандидат педагогических наук, доцент кафедры русского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

**Ледняк А.**

– старший преподаватель кафедры иностранных языков Донбасского государственного педагогического университета

**СВОЕОБРАЗИЕ ТЕМПОРАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ РАССКАЗА  
М. Л. КАШНИЦ «ОДНАЖДЫ В ПОЛДЕНЬ, В СЕРЕДИНЕ ИЮНЯ»**

Статья посвящена анализу средств выражения временных отношений в рассказе «Однажды в полдень, в середине июня» известной немецкой писательницы М. Л. Кашниц. Рассмотрены все грамматические, лексические и лексико-грамматические средства выражения темпоральности, представленные в данном произведении. Показано, как выбранные средства связаны с особенностями восприятия времени рассказчиком и автором.

**Ключевые слова:** время, категория темпоральности, средства выражения темпоральности, темпоральная организация рассказа.

**Lednyak Y.**

– Candidate of Science (Theory of Education), Associate Professor, Russian Language and Literature Department, Donbas State Teachers' Training University

**Lednyak H.**

– Senior Lecturer, Foreign Languages Department, Donbas State Teachers' Training University

**THE UNIQUENESS OF THE TEMPORAL ORGANIZATION OF SHORT  
STORY BY M. L. KASCHNITZ "ONCE IN THE AFTERNOON,  
IN MID-JUNE"**

This article is devoted to the means of expression of temporal relations in the story "Once in the afternoon, in mid-June" by famous german writer M. L. Kaschnitz. All grammatical, lexical and lexico-grammatical means of expression of temporality in this story are presented. It is shown how chosen means are connected with features of the temporal perception of the teller and author.

**Key words:** time, the category of temporality, the means of expression of temporality, temporal organization of the story.

**Постановка проблеми.** Темпоральність – це функціонально-семантична категорія, яка відбиває специфіку сприйняття часу людиною за допомогою різноманітних засобів, притаманних мові.

Як доводить С. С. Чапліна, темпоральність для зв'язного тексту «є текстоутворюючою категорією, тобто вона безпосередньо бере участь у формуванні базисних властивостей текстуальності

(цілісності, зв'язності, інформативності, прийнятності і т. ін.) [2, с. 6], що й визначає важливість вивчення темпоральної організації текстів різних видів, зокрема художніх творів.

**Аналіз останніх досліджень.** Темпоральну структуру художніх текстів досліджували Є. С. Агапова, Т. М. Голосова, Ю. А. Обелець, Н. І. Панасенко, Л. В. Татару та ін. Проте своєрідність темпоральної організації оповідань М. Л. Кашніц, зокрема твору «Одного разу опівдні, в середині червня» («Eines Mittags, Mitte Juni»), досліджено не було, що й обумовлює актуальність даної статті.

**Метою** пропонованої статті є аналіз темпоральної організації оповідання «Одного разу опівдні, в середині червня». Ця мета конкретизується в наступних завданнях: 1) дослідити мовні засоби вираження темпоральності в даному творі; 2) визначити зв'язок цих засобів з комунікативною метою та характером організації нарації.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Оповідання «Одного разу опівдні, в середині червня» побудоване як жива розповідь про таємничий випадок із життя однієї жінки – фрау Кашніц. Вона повертається додому з тривалої подорожі, й сусідка говорить їй, що одного дня приходила незнайомка, яка повідомила про смерть фрау Кашніц і, стверджуючи, що та була самотньою, вимагала ключі від її квартири. Після сперечань із сусідами незнайомка пішла. Коли фрау Кашніц довідалася, коли це було, вона пригадала, що саме тоді вона під час купання відчула себе самотньою й ледь не пішла з життя, але подумала про близьких, що її і врятувало.

У структурі твору можна виділити розповідь про реальні події, поєднану з коментарем розповідача, розповіддю про те, як вона уявляє собі певні події, її спогадами, і діалоги, зокрема уявні.

Основна часова форма розповіді – претерит, наприклад:

«*So weit **war** ich nun mit meiner Wiederherstellung der Szene, die Geschichte **war** noch nicht ganz zu Ende, aber bei dem letzten Satz **blieb** ich hängen, er **ging** mir im Kopf herum, und um ihn loszuwerden, **lief** ich durch die Wohnung und **steckte** bald im Westzimmer, bald im Ostzimmer den Kopf zum Fenster heraus» [3, с. 11].*

Передування дії іншій дії в розповідній частині зазвичай передається за допомогою плюсквамперфекта, наприклад:

«*Ich **fuhr** von der Bahn direkt nach Hause und klingelte bei der Dame, bei der ich meine Schlüssel **gelassen hatte**» [3, с. 7].*

Вживання презенсних форм у даній частині оповідання пов'язане із вказівкою на дію, актуальну для розповідача на певний момент часу, типову поведінку та загальновідомі факти, а також для позначення дії, що почалася досить давно та триває на момент мовлення. Наприклад:

«Ich **muß** die Frau suchen, dachte ich, wer Zeitschriften **verkauft**, **ist** auf der Straße oder in den Hauseingängen, und warum **soll** sie nicht wieder in unserer Gegend sein?» [3, с. 11];

«Es **gibt** den Sturm und den Sog und die Haifische, es **gibt** Unfälle und Herzschläge, und wie viele Leute **gehen** freiwillig aus der Welt» [3, с. 10];

«Da wir schon lange in diesem großen Mietshause **leben**, **kennen** mich alle Einwohner recht gut» [3, с. 9].

Крім того, тут вжито й епічний презенс, за допомогою якого передаються події, що оживають у пам'яті наратора. До власне розповіді приєднуються й міркування героїні, при цьому епічний презенс поєднується із загальним. Наприклад:

«Ich **lege mich** auf den Rücken, das dicke Salzwasser **trägt** mich, ich **brauche** kein Glied zu rühren, **verschränke** die Arme unter dem Kopf. Die Häuser **sind** ganz klein, darüber **steigt** der Wald auf, noch darüber die Felsen, das Haupt der Circe, im Schmerz zurückgebogen und versteint. Armselige Zauberin, **denke** ich, Nichtskönnnerin, du **hast** den Odysseus nicht halten können mit all deinen Künsten, wer fort **will**, **geht** fort, auch wenn man ihm ewige Liebe **verspricht**, wer wandern **muß**, **wandert**, und wer sterben **muß**, **stirbt**» [3, с. 15] (вживання підкресленої нами в наведеному уривку перфектної форми дієслова обумовлено не просто тісним зв'язком названої даною формою дії із роздумами героїні, але й наголошенням на завершеності даної дії).

Включення коментаря героїні до власне розповіді призводить до вживання поряд із претеритальними презенсних і перфектних форм, наприклад:

«Es sind sogar einige darunter, mit denen wir schon ganze Nächte im Keller gesessen und uns auf den Boden geworfen haben, wenn in der Nähe die Bomben fielen» [3, с. 9] (*sind* – презенс, *gesessen und uns geworfen haben* – перфект, *fielen* – претерит; при цьому за допомогою претерита передані дії, що залишилися в минулому, відділеному від теперішнього).

Представлено також і плюсквамперфект в абсолютному значенні минулого часу, наприклад:

«Frau Hoesslin **hatte** mir die Post **nachgeschickt**, und ich **hatte mich** dafür von Zeit zu Zeit mit Ansichten der römischen Brunnen oder der Küste am Cap der Circe **bedankt**» [3, с. 9].

Дуже своєрідною в плані темпоральної організації є розповідь про те, як розповідач уявляла собі зустріч сусідів із незнайомкою. Розглянемо найбільш цікавий епізод:

«Mittag und Mitte Juni und heiß, die Frauen alle auf der Treppe, herausgerufen von der lauten, fremdländischen Stimme und Herr Frohwein, der Vertreter ist, gerade im Begriff wegzufahren und irgendwo

*auf einem Treppenabsatz die Betrügerin, die sehr sicher auftritt und sich beinahe herausfordernd benimmt. Sie können es mir glauben, sagte sie, diese Frau Kaschnitz lebt nicht mehr, sie ist gestorben, so wahr ich hier stehe. Die Frauen schüttelten die Köpfe, und Herr Frohwein nimmt unwillkürlich den Hut ab. Alle sind betroffen, aber nicht ganz überzeugt» [3, с. 9].*

Спочатку час передається за допомогою іменників, прислівника та дієприкметника II, тобто він ніби застигає. Потім з'являється дієслово *ist* (презенс), за допомогою якого передається факт, що є загальновідомим для персонажів, тобто про розвиток дії ще не йдеться. Далі героїня уявляє собі незнайомку, яка вже діє – *auftritt* та *sich benimmt* (епічний презенс).

Пряма мова (уявні слова незнайомки) включає презенсні та перфектні форми, взагалі характерні для прямої мови та діалогів, причому перфект у даному випадку передає завершену дію (у словах автора *sagte* – типовий для наратива претеріт).

У наступному реченні претеріт (*schüttelten*) змінюється презенсом (*nimmt ab, sind*): події, які розповідач віддалила від себе, знов у її уяві перетворюються на сучасність.

В оповіданні є й кон'юнктивні форми, які вживаються при передачі чужої мови та виступають додатковими засобами вираження темпоральних відношень, наприклад:

*«Sie meinte, die Fremde **habe** eine Zeitschrift in der Hand **gehabt**, vielleicht **habe** sie in anderen Häusern diese Zeitschrift zum Abonnieren **abgeboden**, aber an den Titel der Zeitschrift **erinnere** sie **sich** nicht» [3, с. 7 – 8].*

Використовуються також іменні форми дієслова – Partizip I і II та інфінітив I, наприклад:

*«Aber es ist doch diese geheimnisvolle Flötenstimme, dieser Ruf des Lebens, der mich übers Wasser reißt und über dem Wasser hält, **keuchend, hustend, spuckend**, auf dem Rücken **liegend** und **ausruhend** und nun schon die ersten Armbewegungen dem Ufer zu» [3, с. 17];*

*«Ich tat das nicht etwa im Stehen über meine halb **ausgepackten** Koffer gebeugt» [3, с. 14];*

*«**Trinken, ertrinken**, und das Wasser schäumt schon und braust schon, grauweiß, grünweiße Wirbel und drückt auf die Brust» [3, с. 16].*

В аналізованому оповіданні використано такі темпоральні сурядні сполучники та релятиви, як *und* (одночасність і послідовність подій), *dann* (послідовність) та *daraufhin* (послідовність). Наприклад:

*«Weil, sagt die Fremde, und wirft das Haar zurück, die Frau Kaschnitz ganz allein gestanden ist, weil sie niemanden gehabt hat auf der Welt» [3, с. 10];*

«Ich ging also nicht aufs Revier, sondern nach Hause, **und** zu Hause kam mir **dann** ein Gedanke, **und** ich nahm mein Notizbuch vor, das eigentlich ein Kalender, aber einer mit viel Platz zum Schreiben neben jedem Datum ist» [3, с. 13];

«Nein, es ist nicht geschehen, der Herr Teichmann hat nur zu seiner Frau ganz leise etwas von der Polizei geredet, **und daraufhin**, oder gar nicht **daraufhin**, hat die Fremde ihre Zeitschrift in eine Mappe gesteckt **und** hat sich, aber keineswegs fluchtartig, entfernt» [3, с. 11].

Und може поєднуватися і з *dann*, і з *daraufhin*.

Із підрядних темпоральних сполучників в оповіданні вжиті *als*, *wenn*, *ehe*, *während*, *nachdem* та *bis* (по 1 разу кожен), наприклад:

«**Ehe** ich heimging, machte ich mich noch auf den Weg zum Polizeirevier, aber das war inzwischen verlegt worden, und ich war plötzlich sehr müde und hatte keine Lust mehr, weiterzugehen» [3, с. 12];

«Ich setzte mich vielmehr an meinen Schreibtisch, **nachdem** ich die Vorhänge zugezogen hatte, und zündete die Stehlampe an, alles ganz feierlich, als sollte ich weiß Gott was für eine Entdeckung machen» [3, с. 14].

Що стосується прислівників із часовим значенням, в аналізованому творі відзначаємо:

а) прислівники, що уточнюють час дії: *jetzt*, *gleich*, *nun*, *damals*, *gestern*, *bald*. Наприклад:

«Es war **jetzt** fünf Uhr, und eigentlich hätte ich mir gern einen Tee gemacht» [3, с. 8 – 9] (в даному прикладі вжито з претеритом, в аналізованому творі вживається також із презенсом);

«Es kommen so viele, sagte sie, auch junge Männer, **gestern** hat einer vor der Tür gestanden und nichts gesagt als: Christus ist da» [3, с. 8];

б) прислівники, які уточнюють співвідношення між діями: *sofort*, *früher*. Наприклад:

«Die Dinge begrüßen einen anders als die Menschen; was sie von einem fordern, ist bestenfalls Abstauben, dafür aber überschütten sie einen **sofort** mit Erinnerungen aller Art» [3, с. 8];

«Aber niemand hatte sie gesehen, auch **früher** nicht <...>» [3, с. 12];

в) прислівники виміру часу: *lange*, *langsam*, *fluchtartig*. Наприклад:

«Ganz **langsam**, wie eine beleidigte Königin, ist sie die Treppe hinuntergegangen und hat niemanden mehr begrüßt» [3, с. 11];

г) прислівники кратності дії: *einmal*, *immer*, *wieder*, *oft*, *nie*. Наприклад:

«Besuch ist gekommen, fast jeden Tag, Freunde und Verwandte,

*und wie **oft** hat das Telefon geklingelt, und der Briefkasten war **immer** voll bis oben hin» [3, с. 10];*

*«Und warum gerade Sie, fängt Frau Teichmann **wieder** an» [3, с. 10].*

В оповіданні «Одного разу опівдні, в середині червня» вжито значну кількість іменних показників часу. Одне з таких сполучень навіть стало заголовком твору – «*Eines Mittags, Mitte Juni*».

Із іменників з темпоральним значенням (уживаються як без прийменників, так і з прийменниками) слід відзначити наступні: *der Augenblick, das Datum, das Ende, der Freitag, der Juni, der Kalender, der Mittag, die Mitte, der Monat, der Montag, der Tag, der Samstag, der Sonnabend, der Sonntag, die Sekunde, die Uhr, die Zeit, die Zukunft*. Наприклад:

*«**Das Datum des Tages**, an dem die Fremde ins Haus gekommen war, stand nicht fest. <...> **Eines Mittags, Mitte Juni**, das hatten sie alle gesagt, und da fiel **der Freitag** weg, weil die Frau Hoesslin da im Taunus war, und **der Samstag**, weil **am Samstag** der Herr Frohwein nicht wegfuhr, und **am Sonntag** werden keine Zeitschriften verkauft» [3, с. 13].*

У тексті дані іменники нерідко поєднуються з числівниками, позначаючи точний час, наприклад:

*«**Freitag, der dreizehnte, Sonnabend, der vierzehnte, Sonntag, der fünfzehnte Juni**» [3, с. 13];*

*«Das war um **zwölf Uhr zwanzig**, da hatte daheim die fremde Frau unser Haus schon verlassen, warum eigentlich, doch nicht aus Furcht vor der Polizei?» [3, с. 17];*

*«Frau Hoesslin fror und gähnte, es war jetzt beinahe **elf Uhr**» [3, с. 18].*

В оповіданні представлені й деякі прикметники з часовим значенням: *kurz, lang, letzt*. Наприклад:

*«Es wurde nun auch bald dunkel, die Tage waren schon **kürzer**, die Nächte **länger**, worüber auch die heißeste Sonne nicht hinwegtäuschen kann» [3, с. 12];*

*«<...> bei dem **letzten** Satz blieb ich hängen <...>» [3, с. 11].*

В аналізованому творі є також непрямі показники темпоральності. Так, наприклад, згадування про час, «*wenn in der Nähe die Bomben fielen*» [3, с. 9] / «коли поблизу падали бомби», дозволяє зрозуміти, що разом зі своїми сусідами розповідач пережила Другу світову війну.

Слід відзначити, що значна кількість лексичних показників темпоральності є календарними засобами вираження часу: для розповідача важливо розділити час на певні відрізки та виділити переламний момент – «*eines Mittags, Mitte Juni*».

**Висновки.** Отже, як бачимо, в оповіданні М. Л. Кашніц «Одного разу опівдні, в середині червні» використано значну кількість різноманітних засобів вираження темпоральності – і граматичних, і лексичних, і лексико-граматичних, що дозволяє передати найдрібніші нюанси сприйняття часу розповідачем та автором, виділити найголовніше.

**Перспективи подальших розвідок.** Перспективу дослідження ми бачимо в аналізі темпоральної організації як інших наративних творів М. Л. Кашніц, так і творів інших авторів, що пишуть німецькою мовою, адже це дасть можливість отримати більш глибоке та повне уявлення про систему мовних засобів вираження часових відношень у німецькомовній художній нарації.

#### *Література*

1. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность / А. В. Бондарко, Е. И. Беляева, Л. А. Бирюлин и др.; отв. ред. А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1990. – 263 с.

2. Чаплина С. С. Текстобразующая функция категории темпоральности в немецком языке (на материале кратких газетных сообщений) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / С. С. Чаплина; Белгородский государственный университет. – Белгород, 2010. – 26 с.

3. Kaschnitz M. L. Eines Mittags, Mitte Juni / M. L. Kaschnitz // Kaschnitz M. L. Eines Mittags, Mitte Juni. Erzählungen. – Düsseldorf : Claassen Verlag GmbH, 1983. – S. 7–18.